

ODERWAĆ (46) *vb pf*

Wszystkie samogłoski jasne.

inf oderwać (14). ◇ *fut 1 sg* oderwę (1). ◇ *2 sg* oderwiesz (1). ◇ *3 sg* oderwie (4). ◇ *praet 1 sg m* oderwałem (1). ◇ *3 sg m* oderwał (10). *f* oderwała (2). ◇ *3 pl m pers* oderwali (5). ◇ *plusq 3 sg m* był oderwał (1). ◇ *imp 3 sg* niechaj oderwie (1). ◇ *con 3 sg m* by oderwał (1). ◇ *3 pl m pers* by oderwali (1). ◇ *part praet act* oderwawszy (4).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde XVIII w.*

1. Siłą oddzielić [*w tym: kogo, co* (19)] (21) :

a. O działaniu człowieka: szarpiąc, ciągnąc (19) :

oderwać od czego (1): włożył dobrowolnie rękę swoją w ogień na ołtarzu/ [...] aż król zlekły kazał oderwać rękę jego od ognia. *BielKron* 106.

Przen (7) :

oderwać od czego (1): zaiste albo im niesprawiedliwość ma być przyczytana/ iż rzecz od przezwiska oderwali [*res a nominibus distraxerint*]: albo przodkom naszym głupstwo/ iż rzeczom przezwiska namniey nieprzyłtoyne dali. *ModrzBaz* 133v.

a) Odebrać, pozbawić [*w tym: od kogo* (3)] (4) :

W przeciwstawieniu: »oderwać ... dać« (4): Oderwał Pan dziś od ciebie Królestwo Izraelskie/ y dał ie bliźniemu twemu lepszemu niżliś ty. *Leop* 1.Reg 15/28; *BibRadz* 3.Reg 11/31; Y oderwałem królestwo od domu Dawidowego/ y dałem tobie *BudBib* 3.Reg 14/8, 1.Reg 15/28.

Zwrot: »oderwać z rąk [czyich]« (1): Oto ia oderwę Królestwo z rąk Salomonowych [*scindo regnum de manu Selomoh*]/ á dam tobie *BibRadz* 3.Reg 11/31.

b) Zabrać ze świata (1) :

Fraza: »śmierć [komu] oderwała« (1): Dobrze vmrzeć/ to zawsze na baczności miała/ Nizeli ją zdrętwiała śmierć nam oderwała. *WisznTr* 15.

c) Odebrać wpływy (1) : to tilko ze [Zborowscy] mielić mniejszego Stanu ludzi wielka zawsze łobie zachowac vmieli/ á łtad wiele wrzetti pośpolitey y wielka władza mieli/ á tak ie trudno belo inatzei oderwac *PaprUp* G2.

α. Część całości; dividere *PolAnt* (3) : wziął za wrotą brony/ miejskiej y za dwa podwoie/ y oderwał ie z zatworą *BudBib Iudic* 16/3, *Lev* 1/17.

oderwać czym (1): Ku ktorej rzeczy lekarze mają mieć pewne naczynie/ Iako może Klefzcze, haki/ y nożycze: czoby nimi takowe członki, albo richło odciąć albo oderwać. *FalZioł* V 34.

β. Rzecz przywierającą do innej (8) : Coriago, Niemoć bydłca/ gdy sie ym skóra przypiya do koścy/ yże yey niemoże oderwać *Mącz* 65c.

αα. Człowieka (lub istotę żywą) przytulonego do kogoś lub trzymającego się czegoś; abripere *Mącz; avelleve* *Modrz* [*w tym: od kogo, od czego* (6)] (7) : ledwy matuchnę od grobu oderwali. *OpecŻyw* 157v, 137; *Mącz* 346a; *ModrzBaz* 78v; Lwá gdy wślyży rycząc bydłatko vbogię/ Tuli sie pod matkę łwá/ á zwiérzę to łrogié Dobieżawłzy/ oderwie od matki *Górntroas* 54, 6.

Zwrot: »z ręku oderwać« (1): A complexu vel ex complexu abripere, od ramión albo z ręku oderwać. *Mącz* 346b.

b. *O działaniu sił przyrody* (2) : Też sztuka nie miała wyborczego Magnetu/ ku wewnętrznemu zamkowi przyłożona: oderwie gi *FalZioł* IV 56a; [bronić brzegu którego już część nie miała ta rzeka Wyeprz oderwała *LustrSand* 248].

Przen (1) : Widziłz/ że szturm burzliwy/ Zawždy nas miece/ trwoży Nawalność/ która dzień y noc się łoży/ Ták iż iey skok straszliwy/ Oderwał wioflá y żagiel życzliwy. *GrabowSet* M3v.

2. *Odlączyć od jakiejś jedności* [kogo, co] (18) :

a. *Wyłączyć z przynależności* (17) :

α. *O terytorium* [w tym: od czego (11)] (12) :

αα. *Politycznie, zwykle drogą wojenną* (9) : Longobárdowie widząc złą íprawę niewieścią w Celárstwie/ oderwali państwo Włóskie od niego. *BielKron* 163v, 377; *StryjKron* 91 [2 r.]; Na tei ze vniesy nullo iure et absque legitimo processu [...] oderwali od WXL⁶⁰ województwa Kiiowskie, Wołyńskie, Podlaskie, Bracláwskie *ActReg* 40.

oderwać komu (1): Alexander po iego śmierci gotował się odłkć onych Zamkow/ y Xięstw/ które był iego Ociec Kázimirzowi/ y iemu łámemu od Wielkiego Xięstwa Litewskiego oderwał *StryjKron* 697.

W przeciwstawieniu: »oderwać ... przyłączyć« (2): Miáftá drugie y zamki blisko Wiburku [...] Kfiádz Mofkiewłki od królestwa Szweckiego oderwał/ y ku łwemu państwu przyłączył. *BielKron* 294v; *StryjKron* 457.

W charakterystycznych połączeniach: oderwać część królestwa, miasta, państwo, województwo, zamki (3), ziemie; oderwać od królestwa, od państwa.

Szereg: »zwydzierać i oderwać« (1): które [dzierzawy] Litwá z wydzyerála y oderwála od Polłki *BielKron* 380v.

ββ. *Administracyjnie* (3) : MINVTIORA BONA, wolno było przed Alexándrem od ftároftwá oderwác y dác *SarnStat* 95.

oderwać komu (2): Była też rozmowy [!] [...] o Pana Piotra Myszkowskiego zemu od Chęcín oderwał Podkanclerzy Folwark który był wnowey summie y nastęczył go komu inszemu *ActReg* 61, 104.

β. *O ludziach (jednostkach lub społecznościach)*: spowodować wyłamanie się ze wspólnoty [w tym: od kogo, od czego (4)] (5) :

αα. *Państwowej* (2) : Sebá oderwał lud Íráelłki od Dawidá *Leop* 2.*Reg* 20 arg; Kniáz wielki wiele podawał pod władzę naszą aby widząc nie zgodę naszą nas oderwał. *ActReg* 30.

ββ. *Religijnej* (3) : czynią to dziwnym niewłtydem Nowokrzczeńcy/ którzy nawięcey tym dowodem ludzie prófte á rzeczy nie dobrze wiadome podchodzą/ áby ie ták od zborow prawdziwych oderwáli. *RejPosRozpr* b3.

Zwrot: »od Kościoła oderwać« (1): ich żadne vtrápienie [...] / áni mocárstwá/ áni wyłokość/ áni głębokość/ od miłóści BOżey/ y od kościołá iego odlączyć y oderwác nie mogłá *ReszPrz* 25.

Szereg: »odłączyć i oderwać« (1): *ReszPrz* 25 cf *Zwrot*.

W przen (1) : nikt mię od tey ftárowieczney opoki wiáry nie oderwie. *SkarJedn* 111.

b. *O wojsku: odłączyć od sił głównych jednostkę dla działań specjalnych [od czego] (1) : Globus Militaris [...] tak sie zachował/ pułczono przodkiem tyfiąc koni (więcey albo mniej) deſperátow/ oderwawſzy ie od woýłká/ [...] ktorzy nieprzyaciéłłkie Woýłko ieſzcze nie ſprávione ze wſzech ſtron trapili BielSpr 19.*

3. *Wpłynąć na zaprzestanie czegoś; avocare Modrz [kogo] (7) :*

oderwać do czego (1): Znam niektore co wdawſzy ſię pilnie w náuki [...] dáli ſię oderwác do inſzych ſprav zkądby iáki pożytek mieli. ModrzBaz 133.

oderwać od kogo, od czego (6): Yelli ſnadź bárzo Wenuſá przygláda/ od nyego nyechay go oderwye/ á żonę mu nyech zrái. GliczKsiąż P2; BielKron 36; SkarŻyw 56, 472; CzechEp 9, 66.

Szereg: »odwieść a oderwác« (1): A iż to Pan bog baczył po Zydziech/ iż byli ſkłonni ku bálwochwałſtwu bárzo/ chcąc ie od tego odwieść á oderwác/ vſtáwił im przykazánie ſwoie BielKron 36.

Synonimy: 1. odczosnąć, oddzielić, odebrać, odedrzeć, odłamać, odłomić, odlupić, odtargnąć; 2.a.a.a.a. odgraniczyć, wydrzeć; β.ββ. odłączyć; 3. odciągnąć, odezwać, odłożyć, odludzić, odnęcić, odrzucić, odstraszyć, odwabić, odwieść, odwrocić.

Formacje współrdzenne cf RWAC.

Cf ODERWANIE, ODERWANY